

УДК 655.5

Н. В. Зелінська

Українська академія друкарства

ДИСКУРСИВНІ ПРАКТИКИ УКРАЇНСЬКОЇ НАУКИ У ДЗЕРКАЛІ ВИДАВНИЧИХ РЕАЛІЙ

Розглядаються новітні підходи до оцінки наукового дискурсу, що їх формулюють зарубіжні дослідники. Пропонується використовувати інструментарій метадискурсивного аналізу в практиці наукового книговидання.

The foreign researchers' modern approaches to the appraisal of the scientific discourse have been regarded. The proposal of using the instruments of the metadiscursive analyse within the practise of scholarly book publishing is being formed.

Майже постійне (й, одразу зауважимо: несправедливе) перебування наукового дискурсу на узбіччі модерних соціогуманітарних досліджень в Україні — при дедалі відчутнішому посиленні інтересу до нього з боку зарубіжних дослідників (досить лише назвати декілька солідних збірників із серії «Studies in Language and Communication», де авторами виступають Дж. Кортезе, А. Душак, М. Джотті, К. Хайленд та ін.: [9, 10, 17]), як, зрештою, й українських — але... при участі їх у фахових дискусіях за кордоном, з відповідними, найчастіше англومовними, публікаціями (серед них, зокрема, М. Бургін і В. Кузнецов [12], С. Жаботинська [20], В. Загороднюк [19], Т. Яхонтова [18] та ін.), — усе це повертає майже забуте за роки незалежності та нових економічних реалій відчуття недавньої «товарної меншовартості»: коли «на експорт» йшло найкраще, за «світовими стандартами», натомість удома, «для своїх» залишалося... та, власне, те, що залишалося, породжуючи у цих «своїх» прагнення, навпаки... по можливості, вхопити щось «їхнє», «імпортне», і заздрість до тих, кому вхопити пощастило...

На цю кричущу невідповідність — кількісно скромних і, переважно, «традиційних» (тобто без урахування дії металінгвальних механізмів, як і без опертя на новітні методики дослідження) вітчизняних спроб¹ зануритися у науковий дискурс, з одного боку, та дослідницьких пріоритетів зарубіжного сьогодення, з другого, — можна було б узагалі не звертати уваги (чи ж це єдиний випадок невідповідності?!), коли б не парадоксальна — з огляду на явну неприбутковість, а відтак і ринкову непривабливість занять «чистою» наукою

¹ Яскравий виняток на цьому тлі становили праці, на жаль, дочасно згаслої Наталії Непийводи, чії дослідження, без сумніву, розгорталися саме у перспективному модерному напрямі [4, 5, 6].

— поява в сучасній прагматично налаштованій Україні справжнього «валу» наукової продукції: друківаних матеріалів незліченних багатолюдних (принаймні, за програмами) конференцій, наукових (як, зрештою, і квазі- та псевдонаукових) журналів, але насамперед, звісно, дисертацій, дисертацій, дисертацій...

Нехай, через загальновідомі наднизькі накладі переважна більшість наукових видань² не спроможна не те що здійснити революційні зміни у буденній свідомості пересічних читачів (не маючи жодних шансів опинитися в полі їх уваги), а й вплинути на теоретичні погляди вузького кола зацікавлених колега-науковців (найчастіше не потрапляючи і до них). Але чи не стала б ситуація ще драматичнішою, якби (а раптом?) несподівано зрослий наклад дозволив *кожній* науковій праці потрапити до рук потенційного читача? Що, під формальною оболонкою наукового тексту, одержав би цей спраглий шукач вічних істин? І чи сьогоднішня недостатня розтиражованість наукових видань не є меншим злом порівняно з уявним піднесенням кількісних показників наукового книговидавництва до рівня розрахункових потреб?..

Утім, очевидні відповіді на поставлені питання аж ніяк не знімають з порядку денного іншої проблеми — проблеми неефективності тієї, часто змістовно вартісної, наукової продукції, що все ж таки одержує видавниче втілення. І тут виникає вже інше, майже крамольне, запитання: а може, наші навіть дуже хороші й авторитетні дослідники здебільшого просто не вміють створювати тексти, придатні для публікації, і ширше — для участі у процесах соціальної (і насамперед власне наукової) комунікації? А не вміють, бо не навчені? А не навчені, бо немає чітких орієнтирів?

Що ж, відсутність належного теоретичного, і насамперед лінгвістичного, опертя у процесі створення наукових текстів відчуває мало не кожен український науковець — як початківець, так і вчений «зі стажем» (не кажучи вже про редакторів і видавців наукової літератури, чий інтереси у даному випадку репрезентує й обстоює автор). Структурні та стилістичні особливості, жанрові відмінності наукових творів, засоби переконування та інших форм впливу на читача, логічна організація тексту, культура ведення наукової дискусії за умов, що автор віддалений і від свого опонента, і від читача-«рефері», та ще багато іншого вкрай потрібного, — усе це, що називається, «не проходять у школі», а лише як своєрідне «сакральне знання» передають з уст в уста, — природно, із втратами і спотвореннями, — від «бувалих» творців наукового дискурсу до «новонавернених»... (Констатаційні переліки наукових документів та формальних способів їх організації, які подаються, зокрема, у виданнях з основ наукових досліджень, не змінюють ситуацію в принципі: тут, у кращому випадку, можна знайти відповіді на питання «що?» (що повинно міститися у документі), а не «як?» (як саме має бути викладено цей зміст).

² Дисертації ж узагалі, не належачи до видань, роздруковуються в обмеженій кількості (5–6, рідко більше) копій, що робить їх принципово недоступними для академічної спільноти (а отже, безпечно дистанційованими від можливої критики з боку колег).

Проте нечисельність продуктивних (тобто таких, що мали своїм завершенням певний здобуток) лінгвістичних зацікавлень науковим текстом, у реаліях українського сьогодення свідчить не стільки про те, що цей останній являє собою неперспективний об'єкт дослідження, скільки, можливо, про цнотливе небажання «чистих» мовознавців занурюватися у складне переплетіння матерій, часто далеких від суто лінгвістичних, та й, щиро кажучи, і від наукових узагалі.

І дійсно, сьогодні ситуація зі створенням, репрезентацією та функціонуванням на вітчизняному ґрунті різножанрових наукових текстів — тобто *академічна дискурсивна практика* — настільки ускладнена привнесеними обставинами, що навряд чи може бути задовільно для всіх зацікавлених сторін описана винятково у класичних канолах лінгвостилістики (що сильно звужує поле дослідження). Вона спонукає як до інтер- і гіпертекстуальних студій, так і до серйозного аналізу власне дискурсивної, і навіть метадискурсивної практики загалом. При цьому раціональним уявляється залучення теоретичних джерел «лінгвістично просунутого» зарубіжжя, де різні (мета)дискурсивні практики вже давно є об'єктом ретельних і, що важливо, результативних міжгалузевих досліджень.

Сам термін «**метадискурс**» був запропонований Зеллігом Харрісом (Zellig Harris) ще 1959 р.: початково цим терміном позначався спосіб розуміння мови у вжитку, що репрезентує спроби автора — письменника або мовця — керувати тим, як реципієнт сприйматиме текст [16, с. 3]). Ідею З. Харріса продовжили розробляти Дж. Вільямс (J. Williams) [21], В. Ванд Коппл (W. Vande Kopple) [22], А. Крісмор (A. Crismore) [13] та ін., у результаті чого з допомогою метадискурсу було окреслено каркас для «комунікації розуміння» — як своєрідного *соціального обов'язку*.

Нині метадискурсивні дослідження обертаються навколо нової ідеї, а саме: комунікація — це більше, ніж просто обмін інформацією, товарами або послугами, — метадискурс охоплює також індивідуальні особливості, докази і припущення всіх тих, хто бере участь у комунікації. А новий динамічний погляд на мову як на складову метадискурсу підкреслюється тим відомим фактом, що, говорячи або пишучи, ми немовби вступаємо у перемовини з іншими людьми і, залежно від ситуації, вирішуємо, який ефект хочемо справити на наших слухачів або читачів (див.: [16]). Відповідно, метадискурс стає все більш важливим концептом у дослідженнях створення, читання, риторичного оздоблення та структури тексту.

І хоча зарубіжна література, присвячена метадискурсу, концептуально не монолітна і ще й досі не пропонує простих лінгвістичних критеріїв та інструментів ідентифікації та дослідження дискурсивних практик, — усе ж певних «точок дотику», певних конвенцій у цій сфері досягнуто.

Так, згідно з новітніми уявленнями, дискурс розглядається у трьох площинах як триєдність: дискурс — *текст*, тобто мовлене або написане слово; дискурс — *дискурсивна практика*, тобто процеси продукування тексту, що творять дискурс; дискурс — *соціальна практика*, тобто інституційні обставини появи, продукування і сприймання текстів. Відтак, метадискурсивні

дослідження можуть бути застосовані до всіх типів текстів і видань, що беруть участь у процесах соціальної комунікації: зокрема, у поле наукових зацікавлень за кордоном уже потрапили такі різні (принаймні за ступенем тривіальності) об'єкти, як буденні розмови, усне мовлення загалом, шкільні підручники, науково-популярні твори, дисертації, рекламні слогани, і навіть річні звіти рекламних компаній.

Уже розроблено й апробовано чітку систему «*потенційних невербальних метадискурсивних сигналів*», що, у випадку усного мовлення, охоплює не лише цілком передбачувані *інтонацію, наголос, силу і тембр голосу*, а й, на перший погляд, менш суттєві *жестикуляцію, поставу, міміку*, і навіть *одяг і зовнішній вигляд мовця*. Що ж до «*метадискурсивних сигналів*» у писемному мовленні, то з ними, на наш погляд, варто було б ознайомити передовсім редакторів і видавців, бо всі ці сигнали, так чи інакше, увиразнюються на стадії остаточного видавничого оформлення вже створеного авторського матеріалу, коли «працюють», тобто діють (або ж не діють) на читача *шрифтові та нешрифтові виокремлення, матеріальна форма видання та спосіб його зчитування (з екрану, в рукописі, у друці)*, а також уже «зовсім поліграфічні» *розміри і гарнітури шрифтів, кольори, якість паперу й оправы* [16, с. 28].

Виходячи із вже усталеного твердження, що «*центральним у нашому особистому досвіді та соціальному визнанні*» є все ж *написання* текстів [16], слід, у розвиток цього, погодитися і з тим, що особливого значення створення текстів набуває у спеціальній науковій комунікації: саме тут їх ефективне прочитання/використання — у випадку порозуміння між авторами і реципієнтами — дає як найбажаніші соціальні наслідки (прирошення нового знання, можливість впровадження у сьогоденну чи майбутню практику та в освітню діяльність, піднесення загальноосвітнього рівня суспільства та розширення його світоглядних горизонтів тощо), так і суттєві персональні результати (кар'єрне сходження, визнання наукової спільноти і суспільства у цілому, особиста моральна та матеріальна сатисфакція тощо).

Окреслюючи соціальні вектори наукового метадискурсу, підкреслимо ще два моменти. По-перше, «*наукова репутація є одним з різновидів соціальної влади*» [11] — з чітким, відповідним до статусу, перебуванням індивіда-науковця на тій чи іншій сходинці ієрархічної драбини. А отже, важливим уявляється і знання тих способів, з допомогою яких соціальна позиція автора репрезентується у формах наукового дискурсу. По-друге, ринкові реалії, на які мусять реагувати всі сфери суспільного життя, у тому числі наука, змінили колишнє, сказати б, платонічне ставлення науковців до матеріальних вислідів своєї праці, відтак і вербальний її результат — науковий текст — починає сприйматися як особливий *продукт*, що має певну, цілком вимірювану, вартість (зарплатня, гонорар, грант, премія). Суспільна ж цінність же цього продукту визначається специфічним середовищем (колегами-науковцями) або, ширше, «ринком» (колом зацікавлених або випадкових читачів) і приносить дивіденди

у вигляді так званого «символічного капіталу» — «акумуляваного престижу, визнання і поваги до певної особи або наукової інституції» (Дж. Б. Томпсон).

Саме з цих причин дослідник, науковець, що «дозріває» до написання наукових творів, має бути добре «проінструкованим» щодо способів і можливостей висловити через майбутній текст свої ідеї так, аби вони обов'язково зацікавили й захопили читачів, до того ж вплинули на них максимально ефективно. А для цього слід насамперед усвідомити: тексти, як афористично висловлюється К. Хайленд, «є комунікативними актами, а не переліками пропозицій» [16, с. 23]. І далі: «...Вчені не просто створюють тексти, які переконливо представляють зовнішню реальність, — вони використовують мову для пізнання, конструювання і обговорення соціальних стосунків» [16, с. 66], — що, своєю чергою, потребує залучення можливостей метадискурсу.

Використовуючи сформований на сьогодні «інструментарій» метадискурсу для аналізу результативних — тобто оприлюднених, у тому числі видавничо зреалізованих, — досягнень сучасної української науки, можна зауважити, що виглядають ці досягнення досить двозначно. З одного боку, усі форми наукової діяльності — від виконання важливих тем та участі у реальних дослідницьких програмах до захистів дисертацій та публікації наукових творів — демонструють однотайний статистичний «позитив»³. З другого ж боку, усі ці здобутки не те, що не підкріплені таким самим позитивом у сприйнятті громадською думкою, — здебільшого й зовсім не зауважені.

І причина тут не стільки у слабкій розвинутості загалом потужного засобу ознайомлення суспільства з досягненнями науки, яким у цивілізованому світі є наукова журналістика (в Україні про наукові та «білянаукові» проблеми з відносною регулярністю пишуть лише два часописи — «Дзеркало тижня» і «День»), скільки у недостатній репрезентативності власне наукових видань. Останнє дає підстави (на жаль, часто обґрунтовані) для саркастичних ремарок на кшталт: «Відкинувши різноманітні брошури, методички, **монографії, тези та матеріали конференцій, які, крім авторів, ніхто не читає, звернімо увагу...**» (виокремлено мною. — Н. З.) [2, с. 18]. Трапляється, що їх не читають і самі автори. Точніше, ті, чіми іменами ці твори підписані... І тут вимальовується чи не найсерйозніша причина деформації нормальної дискурсивної практики — *імітація наукової творчості*.

Не зупиняємося на багаторазово засудженому тривіальному прояві імітації — власне плагіаті, — нині, завдяки новітнім технологіям, він «проріс» новими різновидами: сучасна «імітаційна» наукова праця, замість узагальнення результатів *власних* спостережень і досліджень автора, найчастіше уміщує відомості, скачані з Всесвітньої мережі та, у кращому (!) випадку, скопільо-

³ Лише у системі НАН України 2007 р. виконувалося понад 3500 науково-дослідних робіт, захищено 390 кандидатських і 110 докторських дисертацій, випущено майже 1000 назв книг, з яких 685 становлять монографії, — що, за всіма пунктами, краще, ніж у попередньому році (див.: [1]).

вані з різних джерел (і при цьому — ще й перепущені через програму комп'ютерного перекладу). Окрім явної шкоди від вторинності (або й «третинності»!), що завдають науці такі твори, вони, менш помітно, але неминуче, призводять до поступової руйнації креативної складової дискурсу, адже, не відображаючи реального творчого процесу, в який залучені всі відчуття та переживання автора (що могли б позначитися на структурі та стилістиці тексту), вони «конструюються» за заданими «лекалами», з допомогою усталених конструкцій, до того ж, внаслідок відомої недосконалості програм перекладу, спричиняють лексико-термінологічне засмічення і без того проблемної української наукової мови.

Інший прояв імітації — усвідомлене, і цинічне з обох зацікавлених сторін (замовника і виконавця), «заавторство». М. Стріха, пишучи про загальне падіння фахового рівня дисертацій, що останніми роками захищаються в Україні, особливо підкреслює це стосовно соціогуманітарних наук, де «рутинною практикою» стало «виготовлення (навіть не написання! — Н. З.) руками «наукових негрів» «замовних» дисертацій для бізнесовців, депутатів і чиновників» [7, с. 6] (не зрозуміло тільки, як — за умов цієї уповні сформованої рутинності — застосувати дещо наївну рекомендацію автора: поставити «перепону на шляху появи «літових», відверто купованих дисертацій» [7, с. 8]?).

Однак, як відомо, захистові дисертації — і кандидатської, і, тим більше, докторської — має передувати поява певної кількості публікацій, в яких оприлюднюються результати дисертаційного дослідження (і без чого захист неможливий), а отже, слід думати, «виготовляються» не лише мало відомі академічній спільноті тексти власне дисертацій, а й «публічні версії» їхніх фрагментів — статті, тексти доповідей, монографії... Таке «заавторство», завдаючи суспільству морально-етичної шкоди, руйнівної для сьогоденного і майбутнього клімату науки, так само неминуче веде до деформацій дискурсивної практики, — адже ремісниче «виготовлення» замість натхненного творення чи, принаймні, раціонального конструювання складових наукового дискурсу не залишає шансів на одержання якісного «кінцевого продукту». Парадоксальним чином цьому сприяють і деякі заходи, що, за задумом чиновників від науки, мали би працювати на піднесення рівня наукових публікацій, — йдеться, зокрема, про «уніфікаційні» вимоги до статей у так званих фахових виданнях: ситуація, подібна до описаного М. Фуко «переходу від контролю за змістом до контролю за формою» (див. [8]), виявляється цілком сприятливою для появи «заавторських» статей — структурно монотонних клонів. «Виготовити» їх за наперед заданою схемою, не розмірковуючи над увиразненням думки та способами переконування читачів, не до порівняння легше. Те ж, що в сучасній науковій літературі успішно функціонує близько двох десятків різновидів жанру «стаття» (з усім відповідним набором відмінностей) якимось опинилося поза увагою...

Інший захід, так само теоретично спрямований на посилення вимог до оприлюднення результатів наукових досліджень, — вилучення тез і текстів

доповідей з числа авторитетних наукових праць, що входять до списку переддисертаційних публікацій, — на ділі знівельовав значення важливої складової наукового дискурсу — усної комунікації. І дійсно, навіть виступати, дискутувати, готувати попередні тези і остаточний текст доповіді, — якщо усі ці форми так мало важать для наукової атестації здобувача? Чи не простіше одразу — формально організовану статтю до фахового видання? До речі, цими ж міркуваннями «зручності для клієнтів» часто керуються й організатори наукових форумів, декларуючи не випуск збірника конференційних матеріалів, а вміщення їх до фахових видань. При цьому відбувається як небезпечно для наукової літератури звуження її жанрового спектра (назад, до «неповної літератури?»), так і «стерилізація» жанрів, що, бодай частково, зберігають ознаки «наукової бесіди», вкрай важливої для функціонування будь-якої академічної спільноти.

Не меншої шкоди дискурсивній практиці української науки (як, до речі, і багатьох інших) завдає ще один прояв «добрих намірів», — з тих, що покликані «підносити рівень»: це спонукання до публікації праць за кордоном. На перший погляд, міжнародне поширення досліджень українських науковців через іншомовні (а найбажаніше — англomовні) публікації слід лише вітати, і, вочевидь, такий стан буде зберігатися, доти... доки за кордонами України не виникне зустрічний інтерес до того, що відбувається у нас.

А між тим, позірний позитив показника «публікації за кордоном» в останні роки викликає серйозні сумніви у багатьох дослідників і з більш «науково благополучних», ніж Україна, неанглomовних країн: з одного боку, вони стурбовані «драматичним зникненням національної специфіки», «гібридизацією дискурсивних практик» та «англomовним науковим шовінізмом і культурним імперіалізмом» [14] і закликають стимулювати власні риторичні практики (оскільки саме вони «втілюють національні взірці культури мислення»), які пропонують розмаїття і чисельність прийомів наукового викладу, — на відміну від стандартизації, що «протидіє інноваціям і творчому мисленню» [14, с. 172]. З другого ж боку, учених — автентичних носіїв англійської — непокоїть зниження рівня їхньої рідної мови через перетворення її на «світову наукову *lingua franca*» і масове вторгнення у дискурсивні практики їхніх країн текстів, написаних «поганою простою англійською» [14, с. 154].

Для України, яка ще остаточно не позбулася ознак недавнього «мовного імперіалізму» і лише розпочала відбудову та «доукомплектацію» власної наукової мови, стрімкий перехід на англійську загрожує тим, що цей процес так і не буде завершено. Українська наука, вкотре за свою тривалу історію, може залишитися без власної термінології, національних моделей наукового викладу, культурних традицій формування наукового дискурсу — бідна мовчазна родичка у приймах багатих і балакучих... З огляду на цю небезпеку значно доцільнішим уявляється оперативне видання перекладів найкращих, найрезонансніших праць іноземних науковців — для уведення їх в інформаційний арсенал українських колег (до того ж їх публікація зменшить ризик «несанкціонованого

запозичення» через Інтернет та інші доступні канали) і, водночас, поступове просування за кордон, — через якісні, професійні переклади, — початково виданих в Україні конкурентоспроможних здобутків авторів-українців.

Сумнівно перспективні і спроби формалізації наукового знання, що частішають навіть у далеких від формалізованих за своєю природою математичних дискурсів — у соціогуманітарних: вони вступають у непримиренний конфлікт як із самою соціальною сутністю наукових досліджень (неможливість зрозуміти і застосувати результати), так і з можливістю їх видавничого втілення (низько-тиражні наукові видання коштом автора, по суті, ніяк не впливають на перебіг дискурсивних практик, позаяк найчастіше вилучаються з процесів комунікації і слугують досягненню персональних кар'єрних цілей автора чи задоволенню його амбіцій).

Що ж маємо у підсумку? На жаль, сказане вище ставить під великий сумнів ідею успішного ринкового існування української наукової літератури, — адже серйозним гравцем на сучасному ринку її може зробити тільки привабливий для читача — за усіма критеріями метадискурсивного аналізу — спосіб репрезентації досягнень науки. Звісно, можна згадати випадки, коли окремі наукові видання опинилися і в «топах» українських книжкових рейтингів (як, зокрема, продукція Видавництва Соломії Павличко «Основи», видавництва «Наукова думка», «Факт», «Літопис» та деяких інших), і на вершинах конкурсних Олімпів (як, наприклад, відзначена Гран-прі Десятого форуму видавців у Львові «Історична фонологія української мови» Ю. Шевельова, вишукано-інтелегентно підготована харківським видавництвом «Акта»). Але!..

Ексклюзивні наукові книжки «Акти» — ці видавничо бездоганні витвори бук-дизайну в унікальному поліграфічному виконанні — через їх високу собівартість, низькі накладі і, відповідно, високі ціни — можуть бути лише окрасою, інкрустацією книжкового ринку, але аж ніяк не його «бойовими одиницями», що, завойовуючи прихильність читацьких мас, приносять надприбутки своєму видавництву. Що ж до інших лідерів українського наукового книговидання, то з позицій метадискурсивного аналізу їхні книжки мають безліч вразливих місць: в одних випадках це невиразна артикульованість теми (що не привертає уваги потенційного читача), в інших — нерозробленість науково-довідкового апарату (що утруднює користування книжкою), а ще — без потреби ускладнений, «дегуманізований» виклад, непродумана шрифтова режисура, архаїчний стиль ілюстрування, поганий папір, неякісне скріплення книжкового блока... і сотні інших, спотворених «метадискурсивних сигналів», які, будь вони інакшими, працювали б на користь конкретної книжки, окремого видавництва та й наукової спільноти у цілому. Тоді, напевно, не було би підстав для в'їдливої оцінки — і то не пересічного наукового видання, а володаря Гран-прі 2007 року, і не з боку «на-всі-руки-критика», а від одного з найвідоміших сучасних інтелектуалів — А. Кокотюхи. Коментуючи результати рейтингу «Книжка року», він розмірковує про його лідера — монографію О. Забужко

«Notre Dame d'Ukraine»: *«Для мене вагомішим є розгублені коментарі інших видавців: «Якщо це правда (інформація видавництва «Факт», що було продано 14 тисяч примірників монографії. — Н. З.), то книжкового бізнесу в Україні не буде ще довго». Бо книга Забужко — науковий твір. До того ж не просто занудний та розтягнутий: все це можна сказати в формі хорошої ґрунтовної наукової статті. Книга фізично неможлива для прочитання. Літери дрібнесенькі, очі скоро втомлюються, а коментарі часто переважають над власне текстом»* (те, що можна віднести до спотворених «метадискурсивних сигналів», виокремлено мною. — Н. З.) [3, с. 16]. Погодьмося, на тлі перечулених розмов про зрослий інтелектуальний рівень українського читачівства, яке піднялося до визнання наукової книжки найкращою з-посеред усього випущеного в році, сказане звучить дисонансом і для автора, і для видавництва — а як же легко було цього уникнути!..

Отже, дискурсивні практики сучасної української науки — такі далекі не лише від уявної досконалості, а й від просто нормального стану, що виразно відбивається у «дзеркалі» кількісних та якісних показників наукового книговидання, — потребують суттєвих змін, і насамперед на рівні наукового істеблішменту. Та поки необхідність нормалізації буде усвідомлено «нагорі», її варто підготувати «внизу» — на рівні окремих творців наукового дискурсу. Активно впроваджуючи апробовані у світі методики метадискурсивного аналізу та застосовуючи систему «метадискурсивних сигналів» у видавничій практиці, можна вже сьогодні багато що змінити на краще.

1. Національна академія наук України: Короткий річний звіт. 2007. К., 2008.
2. Гермаківський Р. Легенди і міфи українського книжкового ринку // PostПоступ. 2008. № 4 (24). С. 18. 3. Кокотюха А. Наша боротьба: факти і коментарі // PostПоступ. 2008. № 4 (24). С. 16.
4. Непийвода Н. Ф. Мова української науково-технічної літератури (функціонально-стилістичний аспект). К., 1997. 5. Непийвода Н. Ф. Підготовка наукового тексту до друку // Редакційно-видавнича справа: досвід, проблеми, майбутнє. К., 1997. С. 112–158. 6. Непийвода Н. Ф. Автор наукового твору: спроба психологічного портрета // Мовознавство. 2001. № 3. С. 11–23.
7. Стріха М. «Кандидат наук» проти «доктора філософії» // Критика. 2007. Ч. 12 (122). С. 6–8.
8. Фуко М. Археологія знання. К., 2003. 9. Academic Discourse Across Disciplines. 10. Academic Discourse — New Insights into Evaluation. Bern... Wien, 2004. 11. Anglo-Ukrainian Studies in the Analysis of Scientific Discourse. Reason and Rhetoric. Lewiston, 1996. 12. Burgin M., Kuznetsov V. A formal aesthetic for scientific discourse // Anglo-Ukrainian Studies... P. 69–93. 13. Crismore A. Talking with Readers: Metadiscourse as Rhetorical Act. New York, 1989. 14. Gotti M. Globalization and Discursive Changes in Specialised Context // Discourse and Contemporary Social Change. Bern... Wien, 2007. С. 143–154. 15. Hüttner J. I. Academic Writing in a Foreign Language: An Extended Genre Analysis of Student Texts. Frankfurt am Mein... Wien, 2007. 16. Hyland K. Metadiscourse: Exploring Interaction in Writing. London; New York, 2005. 17. New Trends in Specialized Discourse Analysis. Bern... Wien, 2006. 18. Yakhontova T. Titles of conference presentation abstracts: a cross-cultural perspective // The Language of Conferencing. Frankfurt am Mein... Wien, 2002. P. 277–300. 19. Zagorodnjuk V. P. Alternative models for the analysis of social orders // Anglo-Ukrainian Studies... P. 21–40. 20. Zhabotynska S. Author-profile in scholarly-paper: Anglo-American vs. Ukrainian/Russian / Approaches to the Pragmatics of Scientific Discourse. Frankfurt am Main... Wien, 2001. P. 73–89. 21. Williams J. Style: Ten Lessons in Clarity and Grace. Boston, 1981. 22. Vande Kopple W. Some exploratory discourse on metadiscourse // College Composition and Communication. 1985. № 36. P. 89–93.